

YUSUF ATILGAN'IN HİKÂYELERİNDE VAROLUŞÇULUĞUN İZLERİ

M. Fatih Kanter*

Özet: Varoluşçu felsefe özellikle ortaya çıktığı andan itibaren edebi eserlerde kendine yer edinir. Varoluşçular düşüncelerini, felsefi sistemler halinde ortaya koymaktansa roman ve dram gibi edebi eserlerde okura sunarlar.. Modernizm sonrası varlığını sorgulayan bireylerin düşünce sistemi olan Varoluşçuluk, Türk edebiyatında da yansımaları bulur. Şiir alanında II. Yenilene ilham veren Varoluşçuluk, aynı dönemlerde roman ve öykü yazarlar üzerinde de etkili olur. 1950 sonrası Türk edebiyatında roman ve öyküleriyle ön plana çıkan Oğuz Atay ve Yusuf Atılgan gibi yazarların eserlerinde de Varoluşçuluğun önemli etkileri vardır. Özellikle romanlarıyla bilinen Yusuf Atılgan, öykülerinde de romanlarıyla aynı paralelde temaları konu edinir. Atılgan öykülerinde özellikle bireyin bunalımlı ruh hali, yalnızlığı ve varlığı sorgulayışı üzerinde durur. Bu çalışmada Yusuf Atılgan'ın öykülerinde varoluşçu düşüncenin yansıma biçimleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Varoluşçuluk, Yusuf Atılgan, Öykü, Bunalım, Yalnızlık, Umutsuzluk

TRACES OF EXISTENTIALISM IN STORIES BY YUSUF ATILGAN

Abstract: Existentialist philosophy took place in literature almost as soon as it came into being. Existentialist offer their ideas through novels and dramas instead of directly presenting them as philosophical systems. In general, as a system of thought presenting the existence of people following modernity, existentialism also finds a place in Turkish literature. In poetry, it forms the basis of II. Yeni movement and it also had a great impact on novels and stories produced in the same period. In the post-50s Turkish literature, there are some remarkable traces of existentialism in the novels and stories by Oğuz Atay and Yusuf Atılgan. Yusuf Atılgan, particularly known for his novels, works on the same themes in both his novels and stories. In his stories he focuses particularly on man's loneliness, fragmented mood and the questioning of his existence. In this study, we will focus on the reflections of existentialism in Yusuf Atılgan's stories.

Keywords: Existentialism, Yusuf Atılgan, Story, Fragmentation, Loneliness, Hopelessness

* Yrd. Doç. Dr. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

“Yaşanan çağ, öznesi olmayan bir çağdır.”
Kierkegaard

GİRİŞ

Modernleşen dünyanın yalnız insanını ön plana çıkaran egzistansiyalist felsefe, sanattan edebiyata uzanan geniş bir çizgide yansımaları bulur. Felsefi bir öğreti biçiminde sunulan varoluşçuluk, temelde iki kola ayrılır. Dine bağlı varoluşçuluk tezini savunan Sören Kierkegaard, Gabriel Marcel, Karl Jaspers, Karl Barth, Gabriel Marcel, Unamuno dine bağlı; Allah’a inanan bir varoluşçuluk felsefesi geliştirirler. Tanrısız varoluşçuluk tezini savunan Friedrich Nietzsche, Martin Heidegger, Jean Paul Sartre, Simon de Beauvoir, George Bataille gibi düşünür ve yazarlara göre ise Allah’a inanmak insan hürriyeti için tehlikelidir görüşü ön plandadır. (Çetişli, 2001: 134—135) Fakat iki grup da, “varlığın özden önce geldiği” noktasından yola çıkarlar ve düşüncelerini bu biçimde eserlerine aktarırlar.

Özellikle II. Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan travmatik durumlarla ilişkilendirilen bu akımın temeli, daha eskilere dayanmaktadır. Yunan felsefesinden beslenen “Egzistansiyalistler fikirlerini doğrudan doğruya felsefi sistemler halinde ortaya koymaktansa bir sistemin çerçevesi altına girmeyen görüşlerini, roman ve dram şekli altında şahsî hayatlarını derinlikleriyle tanıtan ruznâmeler hâlinde tanıtmayı tercih ettiler.” (Foulquié 1973: 27). Egzistansiyalist düşünce, Sartre, Beauvoir gibi yazarların edebi eserlerinde kahramanların yaşamlarıyla hayatiyet kazanırken Heidegger gibi düşünürlerin eserlerinde daha sistematize edilmiş bir biçimde karşımıza çıkar.

II. Dünya savaşı’nın bunalımlı yıllarında ortaya çıkan ve eserlerini bu dönemde veren Varoluşçular, karamsar ve bunaltılı bir ruh halini eserlerine yansıtırlar. Bu durum tüm dünyada olduğu gibi Türk edebiyatında da yansımaları bulur. Sosyal olaylara duyarsız kalmayan yazar ve şairler, eserlerinde dünya üzerinde yaşanan olaylara karşı başkaldırcı bir duruş ve tavır sergilerler. Türk edebiyatında özellikle şiirde İkinci Yeni hareketi ve düzyazıda ise sosyal gerçekçiliği benimseyen yazarların bir kısmı eserlerinde özellikle II. Dünya savaşı ve sonrasında ele alırlar. Savaşa sonrasında yeniden inşa dönemine giren ve modernizmi benimseyen dünyada toplumsallıktan bireyselliğe doğru yönelimler de artar. Modernizmin gereği olan bu bireyleşme süreci ise daha çok yalnızlaşan ve bunalımlı bir ruh haline bürünen insanı ortaya çıkarır.

Modernizm sonrası bireyin yalnızlığını ve umutsuzluğunu duyumsayan ve varoluşçu bir duyuşla eserler veren yazarlar, Yusuf Atılgan’ın eserlerine öncülük ederler. “Atılgan’ın hayata ve sanatına bakışında düşünce sistemini oluşturmasına katkıda bulunan yazarların önemli bir kısmı modern insanın anlamsız ve saçma (Camus’nün “absurd” felsefesi”) bir dünyada ruhsal çalkantılarını, çaresizliğini,

yalnızlığını yansıtan eserler vermişlerdir.” (Coşkunoglu- Bear, 2006: 342) Yusuf Atılgan da gerek yaşadığı devir gerekse okuduğu yazarların etkisinde kalarak bu yönde eserler kaleme alır. Atılgan, özellikle romanlarında bireyin bu ruhsal çalkantılarını, çaresizliğini ve yalnızlığını derinlemesine işlerken öykülerinde, gündelik yaşam pratikleri arasında kendini sorgulayan bireyin yaşamını birer kesit halinde sunar. Bu bağlamda, Yusuf Atılgan’ın öykü kişileri, gündelik yaşam içinde varlıklarını sorgularken yaşama ilişkin soru(n)larıyla kendilerine ait bir güvenlik çemberi oluşturma çabasındadırlar.

FARKINDALIĞIN YALNIZLIĞINDA UMUTSUZ BİREYLERİN ÖYKÜSÜ

Yusuf Atılgan’ın bütün öykülerinin toplandığı kitapta, “Bodur Minareden Öte”, “Kasabadan”, “Köyden”, “Kentten” ve “Eylemci” üst başlıkları altında toplam 11 öykü bulunmaktadır. Kitabın sonunda ise “Ekmek Elden Süt Memeden” başlığı altında “Korku’ a Masal” ve “Ceren’e Masal” adlı iki anlatı daha bulunmaktadır. Son bölümde çocuklar için yazılan masallar kısmı haricindeki tüm öyküler, toplumsal normların dışında yer alan ya da toplumun dışında kalmaya çalışan “*farklı*” bireylerin üzerine odaklanır. Yusuf Atılgan’ın öyküleri mekândaki değişimlere göre sınıflandırılrsa da bu ayırım, temelde varoluş sorununda birleşir. Hikmet Dizdaroğlu da Yusuf Atılgan Armağanı’nda aynı düşünceleri “*Kasabadan, köyden, kentten topladığı hikâyeleri, bölüm adlarının aldatıcılığına kapılmazsanız, belli bir ortamı yansıtmıyor asla. Böyle demese de olurdu. Sözelimi konusunu köyden aldığı üç hikâyenin (Tutku, Kümesin Ötesi, Dedikodu), olayların köyde geçtiği söylenmese, köyle ilişkilerini bulmak güçtür. Bu hikâyeleri sıkıca köye bağlayan bir sorun, bir koşul yoktur. Köyde olduğu kadar, kasabada, kentte de geçebilirlerdi. Zati Yusuf Atılgan için önemli olan ne çevre, ne de konudur; kişilerin davranışları ve tutkuları ona yetmektedir. İnsan oluşumuzun bizi içine itelediği durumlar, bunaltılar, tedirginlikler... Hikâyelerinin ekseni bunlar*” (Dizdaroğlu 1992: 173) şeklinde dile getirir. Öykülerin hepsinde bireyin iç dünyası gözler önüne serilir ve yaşam içinde gerçekliğini sorgulayan bireyin açmazlarından kesitler sunulur.

Varoluşçu felsefenin edebiyatta yansımaları bireysel huzursuzluklarla ortaya çıkar. Bu huzursuzluk, bireyin kökensel anlamdaki varlık sorgulamasının hem içsel hem de toplumsal boyutunu kapsar. Zira huzursuz insan, benliğinin farkında olan ve benliğini sorgulayan, tanımlama çabasına giren insandır. İşte Yusuf Atılgan’ın öykülerinde de Varoluşçu felsefenin bu huzursuz insanının özelliklerini bulmak mümkündür. Bu huzursuz insanın özellikleri öykülere yalnızlık, kaçış, arayış, yalıtılmışlık gibi varlığını sorgulayan bireyin özelliklerini gösteren izlekler biçiminde girer.

Yusuf Atılgan’ın tüm öykülerinin toplandığı “Bütün Öyküleri” adlı eserde “Kasabadan” başlığı altında iki öykü bulunmaktadır: “Evdeki” ve “Saatlerin Tı-

ki ifadesi, öteki karşısında eğretiliğini gösterse bile aslında kendini “onlar” dan farklı görmenin bir dışavurumudur.

İçeride olmak ve dışarıda olmak diyalektiğine dayalı olarak başkişinin “ben” ve “onlar” ayırımına gidişi mekânın algısal konumuna işaret eder. Zira mekân, insanın içinde bulunduğu ve yaşamını sürdürdüğü yer olmaktan daha öte anlamlar taşır. “*Mekânın görelî varlığı, insanın onunla ilişkisini ve ona karşı tavrını, mesafesini daha çok ön plana çıkarır*” (Korkmaz 2007: 403). “Evdeki” öyküsünün başkişisinin mekân algısı varoluşsal sancuları ve toplumsalla yaşadığı uzlaşmazlıklar ekseninde duyurulur. Mekân, sadece fiziksel olarak değil aynı zamanda varlığını sorgulayan bireyin yaşadığı yere yüklediği çoğul anlamlarla da karşımıza çıkar: “*O kıza da acırım ben, şu kadına da, kendime de. Neden bu daracak kasabadayız biz? Yoksa bütün dünya böyle mi? Kitapların dediği yalan mı?*”(Evdeki s.12)

Sıkışmışlığın ve bunalmışlığın sonucu olarak yaşanan mekânın kapalı / dar olması, başkişiyi hem fiziksel hem ruhsal anlamda yaşamak zorunda kaldığı mekânın ve zamanın dışına doğru iter. “*Mekânın darlaşması, psikolojik açıdan çıkmazda olan karakterin, üzerine dünyanın yürüdüğünü hissetmesidir. Anlatı kişinin kendini kuşatılmış, sıkıştırılmış bulduğu her durumda, mekân darlaşır. Böylesi hallerde yer, adeta karakterin ayakları altından kaçıyor gibidir*” (Korkmaz 2007: 406). “Evdeki öyküsünün başkişisi için yaşanan mekân, fiziksel daralma olarak görülse de aslında daralma, onun ruhsal olarak kendini mekânın içinde çepeçevre kuşatılmış hissetmesinden kaynaklanır. Çünkü başkişi için ev ya da daha geniş anlamda kasaba değildir dar olan, varlığının yaşadığı mekâna sığmayışıdır. Yaşadığı kasabaya, evine, hatta annesine de yabancılaşan başkişinin sıkıntıları, tensel hazlarla görünür olan erkekleri “kurbağa”ya benzetmesiyle keskinleşir. Nitekim başkişinin yaşama ilişkin sancuları ve bunaltıları, “*Yemekten sonra radyo dinledim. Geç yattım. Yatakta kendi kendime yalnızım. Uyuyamıyorum. Oda karanlık. Pancurlar kapalı. Gene de bir çocuk ağlaması duyuluyor. Uzak, çok uzak bir yerden gelir gibi. Sıkıntılı. Sanki gelecek günlerine ağlıyor. İçim daralıyor. Yorganın altına büzülüyorum. İyi şeyler düşünmek istiyorum. Uyusam da bari düste çıksam bu kasabadan. Olmuyor. Biliyorum, bu gece uykumda üstüme bir kurbağa sıçrayacak uzanıp öpmeye çalışacak beni.*” (Evdeki s.15) ifadeleriyle sunulur. Başkişi, yalnızlık ve bunaltı duygularına rağmen derinlerden gelen ancak silinmeye yüz tutmuş bir umudu da barındırır. Bu umut, yaşanan mekândan fiziksel kaçış gücünü bul(a)mayan başkişinin hayallerinde kendini gösterir.

“Saatların Tıkırtısı” adlı öyküde ise adsız başkişi, köhne ve küçük bir saatçi dükkânını ve saat tamircisini merak eder, onun hikâyesini yazmak ister. İçeriye girip saatçi ile tanışmanın yollarını zihninde kurgulayan başkişi, “saat” metaforu aracılığıyla zaman sorunsalına odaklanır. Bu kurgu sırasında modern insanın yalnızlığı, yabancılığı ve yaşam içindeki tedirginliği vurgula-

nır. Üstkurmaca tekniğinin izlerini taşıyan öyküde, başkişinin özellikle bir saatçiyi seçmesi, zaman kavramını sorgulama ve yaşamın ritmini akrep ve yelkovan sembolleriyle irdeleme niyetinden kaynaklanır. Zira zamanı, yalnızca saatlerle ölçmeye çalışma, insanın zaman algısı ile pek de ilgilenmediği gerçeğine yönelik bir vurgudur, Saatleri kurarak geçen bir yaşamın bireyin kendi dışında gerçekleşen kurguya nefreti saatçinin düşünceleriyle verilir. Yalnız bu düşünceleri gerçekten saatçi mi düşünür yoksa tanık anlatıcı konumundaki başkişi mi şüphelidir. Zira öykü, anlatıcı konumundaki başkişinindir:

“Şimdi tıkr tıkr işleyen saatların arasında saatçinin canı sıkılıyordu. (Ben de sıkıntılıym burada.) Gözlüğüünü çıkarmış, gözüne büyütkeni yerleştirmiş, bir saatin bozuk yerini arıyordu. Saatların tıkrıtısıyla içinin sıkıntısı arasında bir ilgi vardır sanki. Bu tıkrıtı dünyanın düzeni gibi bir şeydir. Değişmez. Dursa sıkıntısı geçecek belki. Oysa bu sıkıntıyı yaratan kendisidir. Her sabah dükkâna girdi mi ilk işi birer birer bu saatları kurmaktır. İğrene iğrene yapar bu işi. Kurmayıverse olmaz mı? Olmaz? O zaman kendi kendisi olmaktan, saatçi olmaktan çıkar. Zorunludur bu. Nasıl her akşam eve gider, yemek yer, oturur, yatarsa bunu da yapacak. Pazar günlerinin bile bir kurulu düzeni vardır. Kahveye çıkılır, taola oynanır.” (Saatların Tıkrıtısı s.18-19)

Belirli bir düzen içerisinde yaşayan insanın kurulu bir saat gibi yaşaması, modernleşen dünyadaki modern insanın tekdüzeliğine ve kodları belirli bir yaşamı benimsemek zorunda kalmasına işaret eder. Zira, *“Kamusal alanda, kendini bir birey olarak ifade etmekten kaçınarak öznesi belirsiz yapıp etmelerin içine karışmak çağın yaygın hastalığıdır. Çağ, yaşamının anlamını unutmmuş, bireyselliği kitle içinde erimiş, öznesi olmayan konuşmaların ve yükümlülüklerin alanında eylem gücünü kaybederek edilgen hale gelmiş, gevezelik ve gündelik dedikodular arasında kendi varoluş gerçekliğinden uzaklaşmış insanların çağıdır.”* (Taşdelen 2004: 36) Başkişinin kurguladığı öyküsündeki saatçinin durumu ile ilgili şu sözler onun aslında yaşamın düzenini sorgulama edimi içerisinde olduğunu kanıtıdır: *“Saatların tıkrıtısıyla içinin sıkıntısı arasında bir ilgi vardır sanki. Bu tıkrıtı dünyanın düzeni gibi bir şeydir. Değişmez.”* Tekdüze bir yaşamın sıradanlaşmış anları arasında kendisini ve yaşamın anlamını sorgulayan birey, iç sıkıntısıyla karşılaşma zorunluluğundan kurtulamaz Saatlerin tıkrıtısını duymadan yaşamın akışına kendisini bırakanlar için anlam arama çabası diye bir şey söz konusu olmaz. Modern çağın gündelik yaşam pratikleri içinde herkesleşen ve kalıp bir yaşamı benimseyen insanı yaşamı anlamlandırma ve “varoluşsal gerçekliğine” ulaşma çabası içerisinde değildir. Ama varoluşçu düşünce, yaşamı anlamlandırmak gereğini vurgular.

“Saatların Tıkrıtısı” öyküsünde anlatıcı konumundaki kahramanı hikâyeye yazmaya yönelten cazibe, hem başta hem de sonda aynı biçimde kurgulanır. Başta saatçi dükkânının daracık, içi karanlık dükkâanı onu buraya yönlendirirken, öykü sonunda *“Sokağa saptım. Baktım sağımda bir ayakkabı onarıcısının dükkâanı vardı. İçerisi görünmüyordu.”* ibareleri ile yeni bir hikâyenin başlan-

gıcının işaretini okura sezdirilir. Bu durum aslında ironik olarak kurgu içerisindeki tekdüzeliğin bir yansıması gibidir. Zira anlatıcı konumundaki başkışı genel itibariyle dar, karanlık ve küçük dükkânların içindeki kişilerin hikâyesini kurgulamaya ve dar alanlara sıkış(tırıl)mış bireylerin dünyalarına sızmaya meraklıdır.

Yusuf Atılgan'ın öykülerinde, "Köyden" başlığı altında "Tutku", "Kümesin Ötesi", "Dedikodu ve Yük" adlı dört hikâye bulunmaktadır. "Tutku" öyküsünde Köylü Osman'ın Ağa kızı Hatçe'ye olan tek taraflı aşkı/tutkusu üzerinde durulur. Osman, köyde herkesin alay ettiği annesiyle birlikte yalnız yaşayan yarım akıllı bir kahramandır. Ağa'nın bahçesinde çalışırken, Hatçe'nin Osman'a su vermesi onun vazgeçilmez bir tutkuyla Hatçe'yi sürekli olarak izlemesine neden olur. Toplum tarafından soyutlanan/ötekileştirilen Osman, toplumun verili düzeniyle uzlaşmazlık içindedir. O, sevdiği kızı sadece uzaktan görebilmek uğruna saatlerce bekler, kızın abisinden dayak yer, köydeki çocukların alaylarına maruz kalır. Ama Osman yine de Hatçe'nin kapısından ayrılmaz. Osman'ın uzlaşmazlığı, hem kendisinin toplumun verili kabullerine uygun davranmamasında hem de toplumun onu "yadırgama"sında belirginlik kazanır. Nitekim çocukların da uyum sağladığı toplumsal düzen, Osman'ın "*çocukları sevmiyorum*" ifadesinde de açıkça görülür. Zira çocuklar tarafından "*Osman oscuk, gözü boncuk*" söylemleriyle alaya alınan Osman da "Evdeki" öyküsünün başkışisi gibi annesiyle yalnızdır. Her iki öykünün de başkışilerinin ortak özelliklerinden birisi, annelerini söylediklerini dinlememeleri ve kendi iç dünyalarında kurguladıkları bir yaşamda var olma arzularıdır. "Tutku" öyküsünün başkışisi Osman, bu yalnızlık ve yalıtılmışlık içinde izmarit toplar, tütün eken köylülerin kendisine tütün vermemesinden yakını, çömleğe koyduğu gök boncuklarıyla oynar ve patetik bir takıntı haline getirdiği Hatçe'yi varoluşsal gerçekliği haline getirir. Osman, dış dünyanın kendisine karşı alaycı tavrının bilincinde olmasına rağmen onlar gibi olma çabası vermez. Hatçe'nin öfkeli hakaretleri karşısında kaskatı kesilen Osman, durmaksızın giden trenlere bakarak yol arzuları düşler ve artık köylüler tarafından yok sayılmanın "alışma"ya işaret ettiğinin farkındalığına erer.

Öykülerinde nesnelere anlam yükleyen Yusuf Atılgan, "Kümesin Ötesi" adlı öyküyü, dış dünyanın cazibesine kapılma ve "seçim" yapma arzusunu yansıtan sembolik bir tasarım üzerine kurgular. Öykü, kümeste yaşayan bir horoz, beş tavuktan bir tavuğun yaşadıkları avlu dışını merak etmesiyle başlar. Bu merak, öykünün öznesi "tavuk" için ötekileştirilmeyi de beraberinde getirir. Öyküde kuşatılmışlık duygusu ve öte yerleri görme, "uzak kaderleri" yaşama arzusu irdelenir. Başkışı konumundaki tavuk, özgürlüğün ve "kendini gerçekleştirme"nin yollarını ararken aynı zamanda iç sıkıntısı ile mücadele eder:

“Benim kendimi bir şey sandığım yok. Yalnız bir gökyüzü parçasının görüldüğü daracak yer canımı sıkıyordu. Bazı günler bu gökyüzü bulutlarla kaplı oluyor. Durmadan yağmur bu yağıyor. Kümesine sığmıyoruz. Bu yağmur patlatacak beni.” (Küme s.34)

Kümes, bireyin yaşadığı ya da yaşamak zorunda kaldığı /bırakıldığı dünyanın, metaforik boyutta yansımasıdır. Nitekim kümesin, hapishane ile eşitlendiği öyküde; dünya kümeşe, modern bireyler de kendilerine sunulanla yetinmek zorunda kalan tavuklara benzetilir. Varoluşçu düşüncenin temelini oluşturan insanın dünyaya bırakılmışlığı ve terk edilmişlığı, onun ontolojik boyuttaki bunaltısının özünü oluşturur. Kümes metaforu ile mekânın bireyi çevreleyen ve kuşatan, hapishane gibi hissetmesini sağlayan bir algı oluşturulur. Bu algı, öykünün başkahramanında “sıkıntı” ve “kaçış” olgularının açığa çıkmasında etkindir:

“Bugün bir şeyler oldu. Sabah yemini yedikten sonra gene o her zamanki iç sıkıntısıyla damlara bakarken şu kümesin üstüne atlasam diye düşündüm. Kanatlarımı çarpıp sıçradım. Kendimi kümesin üstünde görünce şaşkınlıktan bağırışım. Ötekiler de bana bakarak bağırıştılar. Kümesin üstünden öteki kocaman dama uçmak daha kolay. Bir daha sıçradım başıra başıra. Kiremitlerin üstünde yavaş yavaş karşı yana yürüdüm. İçimde bir genişleme, yüreğimde hızlı bir çarpıntı başladı. Bizim yaşadığımızdan çok daha büyük bir avlu göründü gözlerime. Baktım bunun da dört yanı bizimki gibi duvarlarla çevrili. Ama bu başka; içinde yaprakları dökülmüş kocaman ağaçlar var. Topraklar yemyeşil otlarla kaplı. Bu duvarların ardında bundan da büyük avlular vardır dedim. Sonra uzaktan sesi gelen horozların yaşadığı bir yer olacak. Bulacağım orasını” (Küme s. 35)

Öyküde, özellikle dünyaya bırakılan ve hapsedilen bireyin dört tarafının duvarlarla çevrili olduğu gerçeği üzerinde durulur. Sembolik bir dille bir tavuğun yaşadığı dünyanın dışına çıkma arzusu ile insanın yaşadığı dünyasının duvarlarını yıkma arzusu arasında benzerlik ilişkisi kurulur. Bireyi çevreleyen duvar, korkuları, umutsuzlukları, beklentileri, hayalleri çepçevre kuşatan bir engele dönüşür. Bununla birlikte bu duvar, bireyin yaşam alanını güvence altına alan bir emniyet şerididir aynı zamanda. Nitekim öyküde “alışma” ve verili olanı kabul etme “horoz” aracılığıyla yansıtılır:

“Horoz bu dört duvar arasından hoşnut. Yiyip içip üstümüze atlamak yetiyor ona. Ama ben her zamandan çok şimdi kocaman avluların özlemini duyuyorum. Duvarların ardında, o uçsuz bucaksız dünyada daha iyi tavuklar arasında, daha anlayışlı horozlarla geçecek günlerin özlemiyle doluyum. Baktım buradan. Kaçacağım. Ama köpekler varmış, başka canavarlar varmış, olsun. Bu defa kanatlarımı açar uçuveririm, hırpalatmam kendimi onlara. Şimdi de bir şeyim yok. Yalnız ensemin sanıyor az az. Hele o geçsin, hele kanatlarım az daha uzasın kaçacağım buradan.” (s. 36)

Yaşanılan mekânın bunaltısı içerisinde kendini gerçekleştiremeyen birey, fiziksel ve ruhsal anlamda yeni dünyalar, öte yerler arayışı içerisine girer. Yaşanılan mekân ve zamanın karşısında çaresizliğini duyumsayan bireyin, fiziksel anlamda gerçekleştiremediği kaçışı, ruhsal anlamda gerçekleştirme arzusu, “içe çekilme”yle belirginlik kazanır. “Kümesin Ötesi” öyküsündeki sem-

bolik değerler yüklenen tavuk, toplumsal normları sorgulamayan kitle içerisindeki mutsuz ama sorgulayıcı bireye karşılık gelir.

“Dedikodu” öyküsü, bir köydeki üç kadının aynı olaylar karşısındaki farklı duygu ve düşüncelerinin yansıtılması üzerine temellendirilir. Üç köylü kadının yaşam karşısındaki tavırlarının betimlendiği öyküde, mikroölçekli alanlarda yaşayan bireylerin iç içe geçmiş ilişkileri, “dedikodu” ve ötekinin yaşamını eleştirme olgusu üzerinden yansıtılır. Öykünün karakterlerinden koca gelin, yaşadığı andan hoşnutsuzluğunu geçmişe duyduğu özlemle açığa vurur. Koca gelin, çocukken dayısının eskici dükkânına gittiği günleri hatırlayarak yaşadığı andan ruhsal bir kopmayı gerçekleştirir. Bu kopma, mutsuz bireyin geçmişin huzurlu günlerindeki “ben”ini yeniden yakalama arzusunun bir sonucudur. Koca gelinin yaşama karşı duruşunda, eltsinin şehirli oluşuna yönelik eleştirel bir tutum sezildiği gibi köydeki insanlarla ilgili söylemlerinde de “dedikodu” alışkanlığı açıkça gözler önüne serilir. Diyalogun hâkim olduğu öyküde, Yusuf Atılgan köylü kadınların yaşamsal duruşlarını gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla duyurur. Bu duyurma sırasında yazar, kahramanların iç dünyalarını kısa ve derinlikli ifadelerle hissettirir. Nitekim şehirden köye gelin getirilen küçük gelin ise hayatın kendisine düşman olduğunu düşünür ve mutsuzluğunun sorumlusu olarak hayatı / kaderi görür. Zira babası öldükten bir süre sonra köye gelin gelmiş, bir süre sonra annesi ölmüş, ardından kaynanası ve hamileyken karnında oğlu ölmüştür. Ölümle şekillenen yaşamını sorgulayan küçük gelin, ruhuna yayılan acılarla varoluşsal gerçekliğini sorgular. “*Artık alıştım korkmuyorum. Kışın sokak kapısını kilitleyip sobanın ardındaki minderde, yaz öğleleri bu yatakta uzanıp kendi kendimle kaldığım zamanların avuntusuyla yetinebilirim.*” (Dedikodu s.44) ifadeleri Küçük Gelin’in yaşayamadığı kadınlığının sızısını içerir. Kadınlığını yaşayamamanın ötekiler tarafından biliniyor olma korkusu ise “*Kalkıp düşmanlıklarla dolu bir güne başlamakta ne var?*” cümlesinde açığa vurulur. Öyküde Koca Gelin ve Küçük Gelin’in birbirlerine karşı haset içeren davranışları, “şehirli olma” olgusu üzerinden yansıtılır. Koca Gelin şehirli olduğu için kendisini farklılaştıran Küçük Gelin’i yargılar ve ötekileştirir. Küçük Gelin de farklılığını, “*neden herkes bana düşman*” sorgulamasıyla yansıtır. Öykünün diğer karakteri Fadimaba ise, hem küçük gelin ile ilgili dedikodularıyla, hem de torununun konuşmamasına olan üzüntüsüyle ön plana çıkar. Fadimaba da Koca Gelin gibi Küçük Gelin’e karşı eleştirel bir tavır geliştirir.

“Yük” ise yine hayvanların sembolik olarak kişiler dünyasında yer aldığı diğer bir öyküdür. Bu öyküde de hayvan-kahraman aracılığıyla dünyanın sadece sizin seçimlerinizden ibaret olmadığı gerçeği üzerinden bir sorgulamaya gidilir. Bu sorgulama, varoluşsal sancıların ve yaşama ilişkin kaygıların temelini oluşturmaktadır. Sürü halinde yaşamak ya da yalnız yaşamaya çalış-

mak, bireylerin yaşama ilişkin tavırlarının bir göstergesidir. Öyküde, göçmen bir kuşun, göç zamanı sırtına binen bir kırlangıcı deniz üzerinde uçarken nasıl taşımak zorunda kaldığı anlatılmaktadır. Eşi kendisini terk ettikten sonra başka bir dişi kuş bularak onunla göç ederken sırtına yük binen kuşun duyguları aktarılır. *“Kurtuluş yoktu. Binlerce soydaşım arasında niye beni seçmişti bilmiyordum; ama seçtiğim belliydi; ben taşıyacaktım bu yükü.”* (s.53)

Göçmen kuşun *“seçilmiş olmaya”* ilişkin sorgulamaları, dünyanın yükünü taşımak için seçilen bireylerin sorgulamalarıyla benzerlik gösterir.

“Kentten” başlığını taşıyan bölümde ise, *“Yaşanmaz”, “Atılmış”, “Çıkmayan”* ve *“Bodur Minareden Öte”* adlı dört öykü bulunmaktadır. *“Yaşanmaz”* adlı öyküde, toplum tarafından dışlanan bir adamın kendini öldürme planları yaparken başka birini öldürmesi konu edilir. Bunaltılı bir ruh halindeki başkışının çocukluk yıllarından bu yana içinden atamadığı aşağılık kompleksleri ve yaşamla uyumsuzluğu hastalıklı bir kişilik yapısıyla sunulur. Yolda yürürken bir kadına baktığı için kadının yanındaki adamdan dayak yediği anda okur karşısına çıkarılan başkışının kendine yardım eden adama anlattıkları şöyledir:

“İşten dönüyordum (Orada olanları anlatmadım. Her günkü gibiydi. Bir özelliği yoktu bugünkülerin. Ama ben bugün vermiştim kararımı. Eve gidince kendimi öldürecektim. Bunları söylemedim.) Karşıdan geliyordu kadın; eski bir tanıdık gibiydi. Oysa hiçbir kadınla tanışmışlığım yoktur benim.” (s.58)

Yaşam karşısındaki her şeyini yitiren ya da yitirdiğine inanan, tutunacak herhangi bir dalı kalmayan ve daha önemlisi kimsesi olmayan başkışı, ölümü bir seçim ve kaçış olarak düşünür. Bu düşünceyi tetikleyen *“Her günkü gibiydi. Bir özelliği yoktu bugünkülerin. Ama ben bugün vermiştim kararımı. Eve gidince kendimi öldürecektim.”* ibareleri ise yaşamı sonlandırmaya ilişkin bir seçimi içerir. Yaşamın sıradanlaşmış olması ve kendisiyle ilgili sorunların da hem kendisi hem de çevresi tarafından kanıksanması başkışıyı intihar / kan dökme / öldürme edimlerine yöneltir. Bu yönelim, geçmişin bugüne taşınmasından ve toplumsalla uzlaşmazlığın belirgin bir sorunsala dönüşmesinden kaynaklanır. Geçmişte fiziksel ve düşünsel yetersizliklerin sürekli olarak çevre tarafından ayıplanması, öfke birikimine yol açar:

“Kısa boyluyum ben. Bücürüm. “Bacaksız” derdi babam, kızardım. (...)Bunlar ötekiler içindi. Ben başkaydım. “Sen başkasın” derdi öğretmen; başı benim söylemeyeceğimi bildiği bir sözü kaçırılmaktan korkuyormuş gibi öne eğik, sağ eli kulağında, gözleri kısılmış, yüzünde belli belirsiz pis bir gülüş “Değil mi filozof?” Ötekiler gülerlerdi; çın çın öterdi sınıf. Utanırdım.” (s.58)

Bu öfke birikimiyle birlikte hayatını istediği gibi yaşayamamanın ve yaşam içinde eğreti olmaktan kurtulamamanın sancısı ortaya çıkar. Ölme arzusu ile yaşam arasındaki diyalektik, başkışının her olayda karşısına çıkar nerdeyse. Çünkü toplum, verili kabulleri ve kodlanmış yaşam şekilleriyle onu sürekli ola-

rak “utandırmaktadır.” Utandırılma olgusu, ötekilerden farklı olmak, onlardan biri olmayı becerememek anlamını da taşır. Oysa öyküde başkişinin farklılığı, ailesinden (babasından), okuldaki arkadaşlarından ve iş arkadaşlarından tüm topluma yayılan biçimde bir yalıtılma eyleminin sonucudur. Bu eylem, başkişinin yaşamak istediği ile yaşadığı hayat arasındaki derin uçurumu açığa vurur ve söylemlerine yansır:

“Yine utanıyordum. Kira isteyen bu yıpranmış kadın elini arsızlığına -yüzüne bakmazdım- yıllardır alışmam gerekirdi, ama olmuyordu. Her ayın birinci günü Madam ‘salon’ dediği bu kara tah-talı, loş, isli, pişmiş soğan kokulu yerde, kapıya yakın bir koltuğa oturmuş, kiracılarından para toplardı. Üç onluk bıraktım eline. ‘Al bakalım; hakkınmış gibi ye!’ demişti mutemet, aylığı verirken. Tam o zaman mı istemişti ölmeyi yoksa? Ağustos böceğinin sözü kafamın diline o zaman mı takıl-muştu. ‘Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.’ Ötekiler bana tuzlu kahve içirdikleri zaman bir mu-temet kalırdı gülmeyen. Gözlüğünün üstünden bakardı.” (s. 58)

Yaşam ve ölüm arasındaki diyalektik, varoluşçu düşüncenin de felsefesini andıran bir biçimde “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” sözleriyle açığa çıkar. “Ağustos böceği ve ‘bütün dünya bana bir yaşama borçlu’ sözleri Ezop’un ‘Ağustos Böceği ile Karınca’ masalının sinema uyarlaması olan ‘TheGrasshopperandThe Ants’ (1934) filmindeki ‘Theworldowes me a living’ şarkısına bir gönderme olmalıdır. Bu sözler anlatıcının zihninde durmadan tekrarlanır. Anlatıcı hayattan zevk almaz, gününü gün etmez. İronik olan da budur ve o bu sözü yarını düşünmeden anı yaşamaktan ziyade kendisini silen, yok eden dünyaya karşı bir itiraz olarak yöneltir Mutemedin yukarıdaki sözünün altında yatan, anlatıcıyı işe yaramaz biri, bir fazlalık, bir asalak olarak görmesidir. Bu bakımdan mutemedin tavrı diğerlerinden daha katıdır.” (Oğuz 2012: 1658) Başkişinin geçmişten getirdiği tüm utanmalar aslında kanıksanmış bir durumun yansıması biçiminde ortaya çıkar. Oysa Mutemed’in sözlerinin alay dışı oluşu kanıksanmışlığı sorgulaması bakımından başkişinin içsel dünyasında bir uyanışa neden olur.

Öyküde başkişinin yaşam algısını özetleyen “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” ibareleri, leitmotiv şeklinde yinelenir. Bu yinelenme, başkişinin ben ve öteki arasındaki yerinden ziyade “ötekileştirilmiş ben” olarak karşımıza çıkar. Mekânın bireyi boğan, onu daraltan ve daha da yalıtık biçimde yaşamasını sağlayan durumu, öyküde başkişinin odasındaki durumu ile özdeş biçimde kurgulanır:

“Odam alacakaranlıktı. Işığı yaktım. Perdeler inik, bir de kapı sürgülü oldu mu kendi ülkemdeyim burda. Yeğindim, sivrisinek gibi. Tavana baktım. Büyük eksiklikti bu; ustalık üstüste kocaman yapılar dikmekte değil, odaların tavanına sağlam halkalar çıkmaktaydı. Birden çocukluğumun asıl-muşını gördüm: Dili, gözleri dışarıda, sümüklü korkak. ‘Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.’ En iyisi ağu içmekti ama aramak için yeniden ötekilerin arasına çıkmak gerekti.” (s. 58-59)

Başkişinin yalnız kaldığı odasında bunalımlı bir ruh haline girerek kendini öldürme arzusuyla baş başa kalması yaşama karşı başkaldırının gösterge-

sidir. Zira yıllardır küçümsenen, alay edilen, yabancılaştırılan, ötekilerden başka olan başkişi için hayat “yaşanmaz” bir hal almıştır. Tüm dünyanın kendisine bir hayat borçlu olması ile gerçek anlamda yaşayamamanın acısı birleştiğinde bireysel bir bunalım ve ontolojik kaygıların girdabında yavaş yavaş erime baş gösterir. Bu bağlamda, başkişi ötekilerin gözünden baktığı “ben”i yok ederek ötekilerden intikam alma eğilimindedir:

“Ulan sağ ayağın altı parmaklıymış senin be “yalan” derdim. Ayakkabımın başına uzanırdım. Katıla katıla gülerlerdi. Şaşırır kalırdım. Mutemet gözlüğüünün üstünden bakardı. Mutemet gözlüğüünün üstünden bakardı. “Sen başkasın derdi” öğretmen. Sınıf çın çın öterdi. “Hey bücür, temize çek şunu.” Bücür bendim. “Bu suratla mı be? Vazgeç korkar kadımlar.” Çağımızın öncüsüydüm ben; ama beni yerden kaldıran adam üstümü başımı silmişti. “Yirmi liraya bu gömlek ha! Kazıklamışlar seni. Benimkine bak, onüç liraya.” Sonra o bakkal, yarım kilo sucuğa beş lira alanı: “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” İstemiyordum alacağımı. Bilek damarlarımı kesecektim. Ötekiler kapımı kırınca ne yapacaklardı acaba? Madam kızardı belki. Önce karşı duvara kara boyayla kocaman bir YAŞANMAZ yazacaktım.” (s.59)

Ötekiler ve ben ayrımında, sürekli yalıtık bir düzlemde kalan başkişi, umutsuzluğun son noktası olan intihara doğru yönelirken birdenbire duygudurum sapması yaşayarak kendi dışındaki birini öldürmeyi tercih eder. “Bir başkasını öldürmek istemeyen ya da en azından ölmüş olmasını dilemeyen hiç kimse kendini öldürmez.” (Alvarez 1992: 94) Bu durum başkişide tersine bir yansıma yaparak karşımıza çıkar. Başkişi, toplum tarafından dışlandığı, aşağılandığı her anı belleğinin bir kenarına not etmiş ve onların seslerini sürekli olarak beyninde taşımıştır. Varoluşçuluğun temel ilkelerinden olan bunaltı hali, bu öyküde özellikle başkişinin kişilik özelliği olarak görülür. Bunaltı durumundan kaçan başkişinin yaşama bakışı ise “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” sözlerinde gizlidir. Bu borç ile YAŞANMAZ sözünün diyalektiği arasında kalan başkişi intiharı değil cinayeti seçer.

Atılmış adlı öyküde ise altı yedi gündür aylak olan bir adamın yarına dair umudu, dış dünyadan bağımsız olamama sorunsalı çerçevesinde aktarılır. Nitekim Manavdan çaldığı bir elmayı, aç olduğu halde “başkaları gördü” düşüncesiyle yiyemez ve parkta yere fırlatır. Bu sırada şunları düşünür:

“Bir park çıktı önüme. Elmayı çıkardım. Sanki küfeden aldığım değildi bu, kırmızılı yeşilli iri bir elmaydı. Karşıdaki otların içine fırlattım. İçimde teneke borudan çıkan dumanı gördüğümdeki aynı kazıntı vardı. Yandaki kanepede oturan bir adam bana bakıyordu: beni görüyormuş, ben oradaymışım gibi. Tek ayaklıydı bu adam, bir bacağı tahtaydı. Bir çıkara yaktım umutluydum. Yeni bir işe girecektim. Bu sabah “Yarın uğra” demişti birisi.” (s. 63)

Atılmış öyküsünde, kentin kalabalığında fark edilmeyen insanlardan herhangi birinin kendibaşinalığına ve çaresizliğine rağmen geleceğe dair umutları konu edinilir. Yersiz-yurtsuz ve yalnız olan başkişi, aynı zamanda işsiz ve açtır. Öykünün başlığı olan “atılmış” ibaresi, parka fırlatılan elma imgesiyle as-

lında dünyaya fırlatılan insanın durumuna işaret eder. Atılan elma, her şeye rağmen yersiz-yurtsuz bir yaşam içerisinde varolma mücadelesi veren insanın dünyadaki boşlukta asılı kaldığı gerçeğine gönderme yapmaktadır.

Çıkılmayan adlı öyküde ise bir yağma anında eline geçen bir tomar para ile ikilem içinde kalan bireyin içsel çatışmaları anlatılır. Bu öyküde de “Atılmış” öyküsünde olduğu gibi başkişinin iç rahatsızlığı dış dünya ile ilişkilendirilerek yansıtılır. Nitekim çalıştığı dairedaki arkadaşlarının kuşkulu soruları ve içindeki şüphe ile paranın sadece 200 lirasını kendine ayırıp geriye kalanını yakan başkişi, aldığı iki yüz lira ile de yarın dışçıye gidip çürük azı dışından kurtulmayı umut eder.

“Bir umutsuzluk kapladı içini yürürken. Hep olağanüstü şeyler düşünmüştü, yaşadığı düzenden kurtulmak için. Piyangolardan ummuştu. İşte beklediği geldi, ama kurtulamıyor. “Belli bir yaşayış uygulamışlar bana. Görünmeyen bir giysi giydirmişler. Sıkıyor beni, çıkarıp atamıyorum. Düşmelerini çözemem mi? Bu bile güç. Ya çıkarıp atanlar? Tutuyorlar onları.” (s. 68)

Öykünün temelindeki çatışma, yaşamın tüm alanlarının baskı altına aldığı başkişinin içsel dünyasında yankısını bulur. Yaşamı anlamlandır / ama / ma çabası, başkişiyi bunalı ve umutsuzluk ile baş başa bırakır. Toplum ya da başkaları tarafından kuşatıldığını, yönetildiğini ve yönlendirildiğini fark eden birey, bunalımlı bir hale bürünür. Başkişinin “Belli bir yaşayış uygulamışlar bana. Görünmeyen bir giysi giydirmişler.” ibareleri bu gerçeğin bire bir uygulanmış halidir. “Bireyin içinde boğulduğu, yok olup gittiği “devasa bir soyutlama, her şeyi kucaklayan, ama aslında hiçbir şey olan bir şey, bir serap- işte o hayalet, kamu’dur.” (Taşdelen 2004: 38). Toplumsalın baskısı altında kendilik değerlerinden uzaklaşan ve kitleselleşen insanın yalnızlığı, ruhsal tahakküme uğrama ekseninde dile getirilir. Toplumsaldan duyulan memnuniyetsizliğin yol açtığı tedirginlik, başkişiyi bunalımlı ve umutsuz bir sorgulamanın eşğine getirir. Bu eşik, paranın ve metanın simgesel değeri üzerinden öykü başkişisinin düştüğü bunalımın ve yalnızlığın mekâna sinen halinde de gösterilir:

“Evi solda ileride. Işıksız. İnsanlar geçiyor önünden, her geceki gibi. Oysa başka olaylar bekliyordu. Kapının önünde durdu. Pencerelerde ışık olsa. Kimsesi yok. “Sıkıştık mı yalnızlığımız daha kolaylaşıyor.” (...) Bekliyor. Kapkara içi. Orada yatağın pamukları arasında artık değerini yitirmiş paralar var. Dün gece onları bulduğundaki yürek çarpıntısını, kurtuluş sevincini düşünmek! Bir sigara yaktı. Keçe gibi ağzının içi, acı. Karnının acıkması gerekirdi. Çok şey öğrendi bir günde Kendi kendini bildi. Çıkamayacak batağından.” (s.68-69)

Yusuf Atılın’ın öykülerinin genel karakteristiği bu öyküdeki başkişinin özelliklerinde de görülür. Nitekim diğer öykülerdeki gibi başkişi, yalnız yaşayan bunalımlı ve tedirgin birey olarak karşımıza çıkar. Varoluşçuluğun temel ilkelere olan bunalı ve huzursuzluk halini içten içe duyan ve yaşayan başkişi, üzerine başkaları tarafından biçilen kimlik ile yalnızlığı ve andaki duru-

mu arasında sıkışıp kalmış gibidir. Nitekim “sıkıştık mı yalnızlığımız daha da kolaylaşıyor” ifadeleri, başkışının ruh durumunu açığa vurur.

Bodur Minareden Öte öyküsünde ise; eşi tarafından terk edilen bir adamın kentteki ağabeyinin yanına gelmesi ve burada tanıdığı bir kıza karşı duyduğu aşk, yaşama ilişkin sorgulamalarla anlatılır. Ağabeyinin evindeki iğretliliğini kendisine tahsis edilen oda içine sinerek belirginleştiren başkışı, kızı her gün takip etmesine karşın onunla hiç konuşmamıştır. Aralarında yalnızca bakışmalar ve gizli bir anlaşma var gibidir. Başkışı, kafasında kurduğu karşılıklı konuşmaları zihninden geçirirken sevdiği kızın kardeşi tarafından verilen mektup tüm hayallerini yıkar:

“Kağıdı açtım, okudum: “Bir gün boynuna sarılıvermekten kendimi tutamayacağım güvenemiyorum artık. Her şeyin bozulmaması için tek çıkar yol var: Buradan gitmek. Ben de onu yapıyorum; bir yüksek okula girmek için bugün başka bir kente gidiyorum.” Gitmişti demek. Birden toprak yarılrır gibi oldu. Acısız bir kasılmada, yüzümün derisi gözlerimin çevresine toplanıyor, yığılıyordu. Gözlerini kaparken benimle birlikte düşen bodur minareydi. Dipsiz, kapkara bir oyukta korkunç bir hızla iniyorduk. Sivasız duvar sırtımı acıtıyordu. Gözlerimi açtım. Bodur minare, üstü teneke kaplı yapılar, ezik zeytin çekirdeği rengindeki alan, dörtköşe taşlar döşeli cadde, çevremdeki düzenin içinde kaskatı, yerli yerindeydiler. Sırtımdaki ağır duvarı temelinin üstüne indirdim; yürüdüm.” (s.80)

Yaşama tutunma çabası içerisinde kendini avuturken birdenbire yeni bir terk edilmiş başkışiyi kaba realitenin acımasızlığı içerisinde bırakır. Zamanın ve mekânın kendi dışındaki düzeninin bu nedenle kaskatı olduğu üzerinde durulur. Başkışının kente gelmeden önceki yaşamı da bunaltılı ve düzenin içerisinde ne tekdüzeleşmiş sıkıcı bir tablo içerisinde sunulur:

“Evimiz dağa bakardı. Kasabada her şey, herkes bu yarbelinden yukarısı çıplak dağa bakar gibiydi. Oturgundu, sağlandı. Çalıştığım dairede önümdeki kâğıtlardan başımı her kaldırışında kocaman pencerelerin ötesinde, karşımdaydı. (...) Büyücek odada beş kişiydik. Yaşamımızı düzenli bir sıkıntı yönetir gibiydi. Kimi aşırı sıcaktan, soğuktan, tüten sobadan, girip çıkanların çokluğundan ya da artık tez eskiyen ayakkaplardan yakınırdık. (...) Birden bir karanlık bastı içimi. Karşımdaki koltukta oturan, esnerken çenesi düşen Salâhaddin Bey değildi; bendim. İlk o gece kaydı altımdaki döşeme. Sonraları daha sık. Düşerken uzanır karımın kollarına tutunurdum. Üç ay önce bir sabah müdür, ‘-Salâhaddin Bey ölmüş. İsterseniz gidin.’ dedi. Gittim. Onu indirdikleri çukuru doldurdular.” (s.73)

Başkışının kente gelmeden önceki yaşamı, düzenin içerisindeki düzen-sizliği örneklendirir. “Çıkılmayan” adlı öyküde olduğu gibi burada da başkışının kamusal düzen adına daha da içinden çıkılmayan bir duruma nasıl düştüğüne göndermede bulunulur. Sıradanlaştırılan yaşam algıları arasında ölümün bile sorgulanmadığı gerçeği başkışı tarafından varoluşçu bir dikkatle sunulur.

İnsanın sıradanlaştırıldığı bir dünya algısının eleştirildiği Bodur Minareden Öte adlı öyküde başkışı, kendilik değerlerini gerçekleştirmek uğruna kasabadan kente gider. Temelde yaşanan mekândan kaçış olarak nitelendirilebile-

cek bu durum, aslında kendinden, ya da kendine belirlenmiş bir kimlik biçim bir yaşam algısından kaçıştır.

SONUÇ

1950 sonrası Türk edebiyatında, özellikle II. Dünya savaşı sonrası dünya düzeni ve bu düzenin Türkiye'ye yansması, Türkiye'nin modernleşme yolundaki bunalımlı adımları ve bütün bunların merkezindeki insanın birey olma yolundaki huzursuzlukları, temel izleklerden olmuştur. Yusuf Atılgan da bütün bunları içten içe huzursuz bir biçimde yaşayan ve yaşadıklarını da eserlerine yansıtan bir yazardır. Yusuf Atılgan öykülerinin genelinde modernleşmeyle birlikte yalnızlaşan, kitle halinde yaşamaya alıştırılan insanın trajediği üzerinde durur.

Atılgan öykülerin tümünde mekânı köy, kasaba ve kent şeklinde sosyolojik bir biçimde sınıflandırsa da, bu mekânlardaki insan profili ortak noktalarda buluşurlar. Bu mekânlarda yaşayan insanların hemen hepsi neredeyse tek başına, umutsuz, çaresiz, fakir ve toplumun genelinden "farklı" kişiler olarak çizilirler. Öykülerde başkişiler genellikle isimlidir. Çünkü onların tümü "kimlik sorunu" ile karşı karşıyadır. Kimliğini ve aidiyetini arayan insanların geçmiş, an ve gelecek arasında Heidegger'in *dasein*'i gibi "insanın terk edilmişliğini veya atılmışlığını karakterize eder." (Magill 1971: 55) Bu nedenle terkedilmiş ve atılmış insanların özel adlarına değil yaşadıkları kadelere göndermede bulunulur.

Özetle, Yusuf Atılgan'ın, kasabadan, köyden ve kentten başlığı altında topladığı 10 (on) öyküde bireysel anlamda dünyayı sorgulayan insanların içine düşükleri yalnızlık ve bunaltının ele alınması varoluş felsefesinden izler taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Alvarez, A. (1992), *İntihar Kan Dökücü Tanrı*, (Çev. Zuhâl Çil Sarıkaya), Öteki Yay., Ankara
- Atılgan, Yusuf, (2002), *Bütün Öyküleri*, YKY, İstanbul
- Coşkunoglu- Bear, Ayten (2006), "Yusuf Atılgan'ın Romanlarında Yabancılaşma", Türk Dili, C: XCII, S: 658, s. 341-348
- Çetişli, İsmail (2001), *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Dizdaroglu, Hikmet (1992), "Bodur Minareden Öte", (Varlık, 1 Şubat 1961) *Yusuf Atılgan'a Armağan*, haz.: Turan Yüksel vd., s. 173-176. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Foucault, P. (1973), *Varoluş Felsefesi Egzistansiyalizm*, (Çev. Nurettin Topçu), Hareket Yay., İstanbul
- Korkmaz, Ramazan (2007), "Romanda Mekanın Poetiği", Edebiyat ve Dil Yazıları- Mustafa İsen'e Armağan, (Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), Ankara, s.399-415
- Magill, Frank, (1971), *Egzistansiyalist Felsefe'nin Beş Klasiği*, (Çev. Vahap Mutal), Hareket Yay., İstanbul
- Oğuz, Orhan, (2012), "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kent", *TurkishStudies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish/Turkic*, Volume 7 / 1 Winter 2012, p.1653-1669
- Sartre, J.P., (1999), *Varoluşçuluk (existentialisme)*, (Çev. Asım Bezirci), Say Yay., İstanbul
- Taşdelen, Vefa, (2004), *Kierkegaard'ta Benlik ve Varoluş*, Hece Yay., Ankara.